

Velkommen som gardbruker

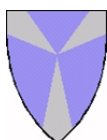

Foto: Karl Magnus Holberg

Foto: Lars Arne Havdal

**Informasjonshefte for deg som overtar gard, eller begynner med
landbruksdrift i Oppdal og Rennebu**

Velkommen som eier/bruker av landbrukseiendom i Oppdal og Rennebu

Kommunene Rennebu og Oppdal har lange tradisjoner som landbrukskommuner, trolig er det ca 4000 år siden den første bonden bosatte seg her. Boplassdateringer i området er 9000 år gamle, men de først bosatte var jegere og fangstfolk. Også i dag er landbruk en viktig hjørnesteinsbedrift for kommunene. Vi har en forholdsvis stabil husdyrproduksjon selv om det har vært en betydelig avgang i melkeproduksjonsbruk.

For å opprettholde et aktivt landbruk trengs det rekruttering til næringa. Det er flere tiltak som må settes inn for å få til dette; både i forhold til kompetanse, avløserordninger, nettverksbygging og informasjon. Denne informasjonsbrosjyren er et bidrag for å gjøre det lettere å orientere seg i mangfoldet av ordninger i landbruksnæringa.

For deg som enten vurderer å begynne som ny gardbruker – eller som allerede har bestemt deg for å starte opp, håper vi at denne brosjyren vil være til hjelp. Her vil du finne en oversikt over hvem som gjør hva i landbruksforvaltninga, tilskuddordninger og plikter og rettigheter du har som gardbruker. Dette er ingen total oversikt, men vil forhåpentligvis være til nytte når du skal lete etter ytterligere informasjon.

Har du ting du savner her eller tips til innhold som kan gjøre brosjyren bedre, så tar vi gjerne imot innspill fra deg.

Med hilsen landbrukskontora i Oppdal og Rennebu

Foto: Lars Arne Havdal

Innholdsfortegnelse

Overtakelse av landbrukseiendom	4
Bo- og driveplikt	4
Gardskart	4
Beiterett	4
Gjerdeplikt	5
Drive økologisk	5
Landbruksforvaltningen	6
Lover og regler	6
Søknadspliktige tiltak	7
Våre informasjonskanaler	7
Hvem kontakter du hvis du lur på noe	7
Tilskuddsordninger i jordbruket	8
Produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket	8
Avløsertilskudd ved sykdom	8
Miljøtilskudd	8
Tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket	8
Tilskudd til drenering av jordbruksjord	9
Regionalt miljøtilskudd i jordbruket	9
Organisert beitebruk/tilskudd til tiltak i beiteområder	9
Klimasmart fjellbonde	9
Krav om vegetasjonssone	9
Krav om gjødslingsplan og plantevernjournal	10
Regler for spredning av husdyrgjødsel på jordbruksareal	10
KSL- Kvalitetssystem i landbruket	11
Landbrukets klimaplan	11
Innovasjon Norge- tilskudd til bruksutbygging og tilleggsnæring	11
Skogbruk	12
Skogbruksplan	12
Hogst	12
Vernskog	12
Foryngelsesplikt	12
Ungskogpleie	13
Skogfond	13
Tilskuddsordninger i skogbruket	13
Erstatningsordninger	13
Rovvilterstatning og forebyggende tiltak	13
Lag og organisasjoner	14

OVERTAKELSE AV LANDBRUKSEIENDOM

Landbrukseiendommer som ikke tas over på odel eller ved arv er konsesjonspliktige. Det vil si at kjøper må få godkjenning fra et offentlig organ til å kjøpe eiendommen, selv om kjøper og selger er enige om salget. Erverv av bebygd landbrukseiendom som ikke har mer enn 35 dekar fulldyrka jord, og som totalt ikke er større enn 100 dekar, kan skje uten at det oppstår konsesjonsplikt. Det er kommunen som behandler konsesjonssøknader.

Bo- og driveplikt

For landbrukseiendommer er det bo- og driveplikt. Formålet med denne plikten er å opprettholde bosetting, og å holde produksjonsarealer i hevd. Normalt gjelder:

Boplikt:

- Konsesjonsfri overtakelse: ny eier må bosette seg på eiendommen innen 1 år og bebo den sammenhengende i 5 år.
- Konsesjonspliktig overtakelse: kommunen vurderer i hvert enkelt tilfelle om det er behov for å sette krav om boplikt for den nye eieren.

Driveplikt:

- Det er driveplikt i hele eiertiden på all fulldyrka jord, overflatedyrka jord og innmarksbeite.
- Driveplikta kan oppfylles ved bortleie, i slike tilfeller må leieavtalen være skriftlig og føre til en driftsmessig god løsning. Leieavtalen skal ha en varighet på minst 10 år, uten mulighet for at eier kan si den opp. Kopi av avtalen skal sendes kommunen.
- Ny eier må innen ett år etter overtakelsen ta stilling til om han/ho vil drive eiendommen selv eller leie bort jorda.

Gardskart

<http://gardskart.nibio.no/search>

Her kan du se på eiendommens arealer og mange temakart kan legges på.

Om du har beite som ikke vises som innmarksbeite, eller andre synlige feil, ta kontakt med oss på landbrukskontorene så kan vi komme ut å se på arealene før søknadsomgangen for produksjonstilskudd i oktober. Om kartet er feil kan vi rette opp dette. Du kan også her bl.a. se hva som er kartlagt som dyrkbar mark og hvilke kulturminner som er registrert på din eiendom. Se nøye på teigene dine i gardskart, sjekk også leiejorda di!

Gardskart gir mye informasjon om eiendommen din, bruk menyen i venstre side og bli kjent i kartet.

Beiterett

Husdyr på beite er utmarksbasert matproduksjon. Samtidig gjør disse dyra gjør en god jobb med skjøtsel av kulturlandskapet og forhindrer gjengroing. Forskning har også vist at et godt beitetrykk gir høyest biologisk mangfold i forhold til planter, dyr og insekter i beiteområdene, samt økt karbonbinding i marka.

Beiteretten er en av de eldste bruksretter som knyttes til norske utmarker, befestet gjennom sedvane, hevd og lover og nedskrevet allerede i Magnus Lagabøters landlov fra 1274. Bakgrunnen er at beite skal kunne foregå over store sammenhengende utmarksområder. Beiteretten behøver ikke være nedskrevet på den enkelte eiendom, men være ervervet som stilltiende beiterett over såkalt «alders tids bruk». Det er felles beiterett uavhengig av grunneiendom i størsteparten av utmarka her. Det vil si at det også er beiterett i de fleste

hytteområdene, både på hyttetomtene og mellom dem. Dette må det tas hensyn til ved inngjerding.

I Oppdal har vi morkautgarden som går som en gyllen linje rundt hele kommunen, over dyrkajorda på ca. 600- 700 moh. Arealet mellom denne morkautgarden og bygdeallmenningsgrensa (eller sameie-grensa på Lønset) er felles beite, utøvd med stilltiende beiterett i flere tusen år. Morkautgarden plikter alle å holde vedlike, og den skal være tett innen 1. juni hvert år.

Gjerdeplikt

Landbrukseiendommer og en del andre eiendommer har plikt til gjerding mot utmark, forankret i Gjerdelova. Fra gammelt av er prinsippet at hver enkelt grunneier selv må beskytte sin eiendom mot annen manns husdyr. Etter 1860 ble husdyreier ansvarlig for å vokte sine dyr, samtidig ble prinsippet at en kan kreve at naboen skal ta sin halvpart av gjerdeholdet. I 1961 kom den gjerdelova vi har i dag, den er ikke avgrenset til landbruket, men gjelder alle eiendommer. Gjerdelova skiller mellom rett og plikt til å holde gjerde. Gjerderett er beskrevet i §6, gjerdeplikt er beskrevet i §7 -10.

Gjerdeplikt gjelder mot naboen der to naboer deler en grense, og den gjelder mot felles utmark. Her vil situasjonen ofte være den at hvis en eiendom slutter å gjerde vil hele systemet med beiting i utmarksområdet rakne. Overholdelse av gjerdeplikta er et avgjørende spørsmål for de som er avhengig av utmarka. Det å eie en eiendom innebærer forskjellige rettigheter, men mange glemmer at det også hører med forskjellige plikter. F.eks. hører det med veirett, og plikt til å delta i vedlikehold av veien. Slik er det også med gjerdeplikta. En slik gjerdeplikt er knyttet til eiendommen og blir ikke tatt vekk fordi om eieren legger ned drifta med husdyr eller flytter fra eiendommen.

Drive økologisk?

Vi ønsker flere øko-bønder i vår region! I Oppdal er det etablert et økologisk nettverk hvor de som driver økologisk er med (ØKO-nettverket).

Ta kontakt med Norsk Landbruksrådgivning som har lokalkontor på Oppdal: Torhild Svisdal Mjøen på telefon 955 57 932. For nærmere opplysninger om økologisk landbruksproduksjon generelt, se www.debio.no eller kontakt Debio på telefon 63 86 26 50.

LANDBRUKSFORVALTNINGEN

Øverste organ i landbruksforvaltningen er *Landbruks- og matdepartementet* (LMD) som har ansvaret for landbrukspolitikken. Det er to direktorat under LMD. Det ene er *Mattilsynet*, som skal sørge for at forbrukerne får trygg mat og trygt drikkevann. Det andre er *Landbruksdirektoratet* som iverksetter landbrukspolitikken (skog- og jordbruk), og gir faglige råd. På **Landbruksdirektoratet** sine hjemmesider finner du mye informasjon; bl.a. søknadsskjemaer, lover, forskrifter, skjemaer, veiledninger og annet. Se www.landbruksdirektoratet.no.

Som gardbruker og/eller skogbruker er det som oftest kommunen du har kontakt med. Både Oppdal kommune og Rennebu kommune har fagleder for landbruk, samt flere saksbehandlere som jobber med landbruk. Vi holder til i rådhuset på Oppdal (tlf 72 40 10 00) og kommunehuset i Rennebu (tlf 947 86 930).

Hva jobber man med på landbrukskontoret

Vi på landbrukskontoret jobber med saksbehandling og veiledning i forhold til jord- og skogbrukslovgivning, arealforvaltning og ulike tilskuddsordninger.

Lover og regler

Regelverket er en viktig del av velferdssamfunnet. For deg som gardbruker, er blant annet disse lovene viktige:

- Jordloven	- Matloven
- Dyrevelferdsloven	- Merverdiavgiftsloven
- Forurensningsloven	- Regnskapsloven
- Grannegjerdeloven	- Skogbruksloven
- Beiteloven	- Svine- og fjørfeproduksjonsloven

Andre typer regelverk er forskrifter, rundskriv og retningslinjer. Disse gir mer detaljerte og utfyllende regler enn lovene.

- Forskrift om hold av storfe
- Forskrift om velferd for småfe

Du vil finne mye nyttig informasjon på www.landbruksdirektoratet.no og i tillegg kan du finne lover og forskrifter på lovdata.no. Rundskriv og retningslinjer for en ordning finner du på nettsidene til det organet som forvalter ordninga.

Mattilsynet har lokal- og distriktskontorer rundt om i landet, og Oppdal har et lokalkontor i O. Skasliens vei 1, tlf. 72 43 89 00. Oppdal hører til under distriktskontoret for Gauldal på Støren, tlf. 22 40 00 00.

Veterinærvakta, har døgnvakt for øyeblikkelig hjelp:

Oppdal dyreklinikk, tlf 72 42 17 00 Rennebu har tlf 72 49 77 99.

Statsforvalteren har en egen landbruksavdeling. På Statsforvalterens nettsider finner du aktuell informasjon om tilskuddsordninger og annet. Se statsforvalteren.no/trondelag/.

Søknadspliktig tiltak?

- Hvis du vil dyrke opp nye arealer til jordbruksformål, må du som søke om nydyrking
- Hvis du ønsker å gjøre tiltak i en kantsone så må det trolig søkes om tillatelse til å gjennomføre
- Dersom du ønsker å selge jord eller annet areal som hører til landbrukseiendommen din, må du søke om deling.
- Hvis du vil kjøpe tilleggsjord til landbrukseiendommen din, må du søke konsesjon.
- Dersom du planlegger å bruke jordbruksareal til annet enn jordbruksproduksjon, må du søke samtykke til omdisponering av dette arealet.
- Dersom du ønsker å føre opp bygg på jordbruksareal, må du sjekke med kommunen om du trenger samtykke til omdisponering, og eventuelt tillatelser etter plan- og bygningsloven.
- Dersom du ønsker å legge om eller bygge ny landbruksvei, må du søke om tillatelse til dette og få skriftlig godkjenning før du setter i gang med arbeidet.

I de fleste sakene kan det være greit å ta en telefon til en saksbehandler på landbrukskontoret for å sjekke ut hvordan saken skal behandles. Mange søknader om tilskudd, dispensasjoner og annet skal sendes til kommunen. For en mer fullstendig oversikt over *hva* du kan søke om og *hvor* du skal sende søknaden, skjemaer og lignende, gå til hjemmesidene til kommunen; www.oppdal.kommune.no og www.rennebu.kommune.no. Her finner du opplysninger om ulike tilskudd, hvem som kan søke og hvor søknaden skal sendes.

Finner du ikke det skjemaet du leter etter? – ring oss så kanskje vi kan hjelpe!

Våre informasjonskanaler

Sammen med Norsk Landbruksrådgivning og Oppdal- og Rennebu landbrukstjenester, sender vi ut informasjonsskrivet *Landbruksnytt for fjellandbruket i Oppdal og Rennebu* en gang pr måned, pr epost til alle gårdbrukere i kommunene.

Fjellandbruket i Oppdal og Rennebu har egen facebookside (Fjellandbruket i Oppdal og Rennebu), og Instagramkonto (fjellandbruk), så følg oss gjerne der.

Hvem kan du kontakte hvis du lurer på noe:

Rennebu kommune		Oppdal kommune	
Evy-Ann Ulfnes	904 14 200 evy-ann.ulfnes@rennebu.kommune.no	Gro Aalbu	918 96 051 Gro.Aalbu@oppdal.kommune.no
Randi Stolpnes	902 83 045 Randi.stolpnes@rennebu.kommune.no	Anne Karin Botnan	918 96 049 Anne.botnan@oppdal.kommune.no
		Hanne Kristin Bjørndal	918 96 036 Hanne.bjorndal@oppdal.kommune.no
		Ragnhild Eklid	918 96 037 ragnhild.eklid@oppdal.kommune.no
Skog		Skog	
Eirik Gorseth Sønstevold	948 44 229 eirik.sonstevold@rennebu.kommune.no	Else Morken	918 96 050 else.morken@oppdal.kommune.no

TILSKUDDSDORDNINGER I JORDBRUKET

Produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket (PT)

Produksjonstilskuddet er sammensatt av flere tilskuddsordninger; bl.a. areal- og kulturlandskapstilskudd, husdyr- og avløsertilskudd. Du må være registrert i Enhetsregisteret med organisasjonsnummer innen søknadsfristen. Videre må du drive vanlig jordbruksproduksjon og disponere de dyra og de arealene det søkes tilskudd for.

Søknad om produksjonstilskudd leveres elektronisk. Søk via www.landbruksdirektoratet.no. Du logger inn via Altinn med MinID eller BankID. **Søknadsfrist for produksjonstilskudd er 2 ganger i året – 15.mars og 15.oktober.** Utbetaling på februar året etter. Som ny produsent trenger du også produsentnummer, produsentnummer får du ved å henvende deg til produsentregisteret her: [Ditt produsentnummer](#)

Avløsertilskudd ved sykdom m.v.

Du kan søke kommunen om tilskudd for å få dekket utgifter til avløser når du som gårdbruker er sykmeldt m.v. Det er et vilkår at søker har næringsinntekt fra foretaket. Ektefelle til innehaver av foretaket, eller deltakere i ANS/DA må ha hatt næringsinntekt på minimum 1/2 G i gjennomsnitt for de siste to år. Om du ikke fyller dette kravet kan det søkes dispensasjon. Du får tilskudd til avløsning fra dag 1 selv om du ikke har sykepenges før dag 17 når du er sykmeldt.

Det kan ytes tilskudd ved sykdom, dødsfall, svangerskap og fødsel. Det kan også ytes tilskudd ved følge av syke barn til sykehus/spesialist, eller dersom barnet har en kronisk sykdom. Hvor mye du får i tilskudd avhenger av dyretall ved husdyrproduksjon, areal ved planteproduksjon, grad sykmelding, sykepenges fra dag 17 og ev. lønn og andre ytelser utenfor bruket.

Det skal søkes elektronisk om refusjon av faktiske avløserutgifter gjennom Altinn. Oppdal og Rennebu landbrukstjenester er behjelpelig med søknad, og beregning av hvor mye tilskudd du har krav på.

Miljøtilskudd

Som gårdbruker og næringsdrivende har du et miljøansvar. Du kan søke om tilskudd til ulike miljøretta tiltak i forbindelse med jordbruket;

▪ Tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL)

Kommunen innvilger tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket. Formålet er å fremme natur- og kulturminneverdiene i jordbrukets kulturlandskap og å redusere forurensningen fra jordbruket, utover det som kan forventes av vanlig jordbruksdrift.

Kommunen disponerer årlig en tilskuddsramme som blir tildelt fra Statsforvalteren. Tilskudd kan gis til foretak som driver en landbrukseiendom, og som oppfyller vilkårene for å motta produksjonstilskudd. Eller en eier av en landbrukseiendom i aktiv drift. Det søkes elektronisk via Altinn. Du finner veiledning og link til rett søknadsskjema på kommunenes hjemmeside. Det er landbrukskontoret lokalt som behandler søknader om tilskudd.

▪ **Tilskudd til drenering av jordbruksjord**

Eier av, eller foretak som leier tidligere grøftet jordbruksareal, og som drenerer dette arealet, kan søke om tilskudd.

Det kan gis inntil kr 4 000 per dekar ved systematisk grøfting, profilering og omgraving. Ved usystematisk grøfting gis det tilskudd på kr 61 pr meter grøft. Tilskuddsordningen gjelder areal som er grøfta tidligere, altså ikke nydyrking.

Det søkes elektronisk via Altinn, link til riktig skjema finner du på kommunens hjemmeside. I søknaden må tiltaket beskrives, opplysninger om grøfteavstand, grøftedybde, areal, kostnad og periode for gjennomføring av tiltaket. Nødvendig vedlegg til søknaden er kart med grøfteskisse (du kan lage ditt eget kart på <http://gardskart.nibio.no/>), andre relevante vedlegg kan også lastes opp. Norsk landbruksrådgiving Trøndelag kan gi hjelp til å utarbeide dreneringsplan/søknad. Når du har fått innvilget tilskudd har du 3 års frist for å gjennomføre tiltaket.

Det gis også tilskudd til nydyrking. Nydyrking er søknadspliktig.

▪ **Regionalt miljøtilskudd i jordbruket (RMP)**

Tilskudd som er en del av miljøprogrammet skal støtte opp om miljøvennlige driftsformer retta mot skjøtsel av kulturlandskapet og tiltak som hindrer forurensning. Foretak som disponerer jordbruksareal i Trøndelag og som har krav på produksjonstilskudd kan søke om tilskudd, søknadsfrist er 15. oktober. RMP administreres av Statsforvalteren, men søknadene behandles av kommunen. Du finner informasjon om ordningene på henholdsvis Statsforvalterens nettsider og kommunens nettsider.

▪ **Organisert beitebruk/Tilskudd til tiltak i beiteområder**

Alle som har husdyr på beite oppfordres til å bli med i beitelaget i sitt område.

Beitelag kan søke om driftstilskudd gjennom RMP-ordningen med søknadsfrist 15.11. Samt at laga kan søke om tilskudd til tiltak i beiteområder som bidrar til best mulig utnyttelse av beite i utmark, redusere tap av dyr og fremme fellestiltak i beiteområdene. Dette kan være sperregjerder, sanke- og skilleanlegg m.m. Søknadsfristen er 15. februar, det søkes elektronisk via Altinn. Det er kommunen som behandler søknadene.

Storfebønder og geitebønder kan søke om tilskudd til NoFence/Monil-bjøller, de må være med i beitelag, men søker selv.

Klimasmart fjellbonde – hva må være på plass?

Det settes mange krav til deg som bonde, når det gjelder miljø og miljøkrav:

▪ **Krav om vegetasjonssone (kantvegetasjon, kantsoner)**

Formålet med kravet er å bidra til en mer miljøvennlig jordbruksproduksjon ved å ivareta miljøverdier i landbrukets kulturlandskap og redusere forurensningen fra jordbruket.

I områder med åkerdrift og årlig jordarbeiding er det nødvendig å begrense jord- og næringsstofftap til vassdragene. Kravet til vegetasjonssonen er presisert slik at sonen må være tilstrekkelig bred til å motvirke avrenning til åpent vann under normal vannføring. Der

en sone på to meter ikke motvirker avrenning i tilstrekkelig grad ved normal vannføring, er ikke vilkåret oppfylt.

Kravet om vegetasjonssone hindrer ikke at vegetasjonsbeltet kan høstes eller beites, men det skal ikke forekomme jordarbeiding i sonen. I tillegg skal ikke vegetasjonssonen sprøytes. Ved nydyrking er kravet seks meter kantsone.

▪ **Krav om gjødslingsplan og plantevernjournal**

Alle søkere av produksjonstilskudd og regionalt miljøtilskudd skal ha en gjødslingsplan og en plantevernjournal for sitt foretak. Gjødslingsplan og plantevernjournal er et absolutt krav for å kunne søke om regionalt miljøtilskudd. De som søker produksjonstilskudd og mangler gjødslingsplan og/eller plantevernjournal, vil få en reduksjon i produksjonstilskudd.

Plantevernjournal

Formålet med en journal over plantevernmidler er å kunne dokumentere hva du har sprøytet med, og hvilke tiltak du har gjennomført. En slik journal skal minimum inneholde opplysninger om:

1. Navn på plantevernmiddelet
2. Tidspunkt for behandlingen
3. Dose
4. Området plantevernmiddelet er blitt brukt på
5. Veksten som er behandlet

I tillegg bør skadegjørere, vær og vindobservasjoner, samt opplysninger om virkningen være med. Det er den som sprøyter som skal føre journalen. Det er foretaket som disponerer arealet som er ansvarlig for at det finnes en journal over plantevernmidler på bruket og skal lagre denne i minst tre år. Mer informasjon om journal over plantevernmidler kan leses på Mattilsynets hjemmesider – www.mattilsynet.no, og på KSL sine hjemmesider – www.ksl.no. Søk etter «Plantevernjournal» i søkevindue der.

Gjødslingsplan

Alle foretak med jordbruksareal som søker produksjonstilskudd og regionalt miljøtilskudd skal ha en gjødslingsplan. Det skal i utgangspunktet utarbeides ny gjødslingsplan før hver vekstsesong. Jordprøver, som bør tas hvert 5.–8. år på hvert skifte, er et grunnlag for utarbeidelse av gjødslingsplanen. Jordprøveutstyr kan lånes ved Landbrukskontoret i Rennebu eller hos Norsk Landbruksrådgiving. Mange bruker Norsk Landbruksrådgiving til å ta ut jordprøver og sette opp gjødslingsplan for sitt foretak.

▪ **Regler for spredning av husdyrgjødsel på jordbruksareal**

Spredning av husdyrgjødsel er kun tillatt i perioden 15.februar til og med 1.november. Fra 1.09- 1.11 kun med nedmolding. Det er ikke tillatt å spre gjødsel på snødekket eller frossen mark. Spredning uten nedmolding/nedfelling på eng og annen grøde må gjøres så tidlig i vekstsesongen at det er mulighet for betydelig gjenvekst som høstes eller beites. Husdyrgjødsel kan bare spres på godkjent spredeareal. Husdyrgjødsel spredd på åpen åker etter 1.09. skal moldes ned straks og senest 18 timer etter spredning. Brudd på dette kan medføre reduksjon i produksjonstilskudd. Ved spredning av husdyrgjødsel i nærheten av boliger skal det tas hensyn til luktulepper og ulemper som følge av partikkelspredning, men pass på så ikke jorda går ut av bruk.

Ny gjødselbrukforskrift innføres i 2025- 2029, trinnvis. Det er flere endringer, blant annet når det gjelder spredeareal og spredetidspunkt. Det kommer også krav om gjødseljournal. Les mer her: [Dei viktigaste endringane - Landbruksdirektoratet](#)

▪ KSL– Kvalitetssystem i landbruket

Kvalitetssystem i landbruket er bondens eget verktøy for styring og dokumentasjon av gardsdrifta. For å unngå trekk i oppgjør på korn, mjølk og slakt må bonden utføre en KSL-egenrevisjon én gang pr. år – bonden bestemmer tidspunkt sjøl. KSL har egenrevisjons-skjemaer som bonden skal fylle ut og på den måten gå igjennom kvalitetssystemet og drifta på garden. Dette må gjøres elektronisk via innlogging på hjemmesiden. Dersom det er umulig å få gjort egenrevisjonen via internett, må du ta kontakt med KSL. Internettadressen er www.ksl.no.

▪ Landbrukets klimaplan

I 2019 ble klimaavtalen mellom regjeringen og organisasjonene i jordbruket vedtatt. Nasjonalt kutt i utslippene fra jordbruket på 5 millioner tonn CO²-ekvivalenter innen 2030. Landbrukets klimaplan 2021-30 viser hvordan dette målet skal nås uten å redusere matproduksjonen. Det er åtte satsingsområder, et av disse er:

Klimakalkulatoren- et digitalt verktøy som er spesielt utviklet for landbruksnæringen og den norske bonden. Den gir bonden oversikt over utslipp og hvilke muligheter som finnes både for å redusere utslipp og binde karbon som finnes på gårdsnivå. I tillegg er det økt satsing på klimarådgiving (tilbys av NLR og Tine).

Innovasjon Norge – tilskudd til bruksutbygging og tilleggsnæring

Innovasjon Norge forvalter tilskudd til "investering og bedriftsutvikling i landbruket (IBU-midler) som er rettet mot næringsrettede tiltak på den enkelte gård eller landbrukstilknyttet virksomhet.

Blant ordningene er:

1. Tradisjonelt landbruk
 - tilskudd og/eller lån til investeringer i produksjonsanlegg/driftsbygninger
 - tilskudd til gjødsellager
 - tilskudd og lån ved generasjonsskifte: tilskudd til landbrukseiendommer der det trengs mindre investeringer knyttet til generasjonsskifte
2. Tilleggsnæring:
 - idéavklaring og etablering: tilskudd for å gi etablerere gunstige startvilkår for egen virksomhet
 - bedriftsutvikling: tilskudd til videreutvikling av virksomheter, f.eks. produktutvikling, kompetansestyrking og markedsføring
3. Bolig på gårdsbruk
 - lån til nytt våningshus, kårbolig eller bolig til ansatte på gården
 - lån til utbedring av eksisterende bolig
4. Fornybar energi i landbruket - det kan gis tilskudd og/eller lån til
 - anlegg for varmesalg - bioenergi
 - gårdsvarmeanlegg (bioenergi, solenergi og varmegjenvinning)
 - biogass-, biokull, kraft/varmeanlegg, samt utprøving av nye teknologier i landbruket
 - flislager og tørkeanlegg for brenselprodukter for salg

I tillegg finnes flere ordninger. Du kan lese mer om dette hos www.innovasjon norge.no.

Det søkes elektronisk via Innovasjon Norges hjemmesider, innlogging med Bank-ID. Kommunen kan bistå i søknadsprosessen.

SKOGBRUK

Skogbruksplan

I 2016 fikk skogeiere i Rennebu med over 100 da produktiv skog tilbud om kjøp av skogbruksplan på sin eiendom, og i 2022 fikk tilsvarende skogeiere i Oppdal tilbud om kjøp av skogbruksplan. Som skogeier er du forpliktet til å kjenne til miljøverdiene i din skog, og gjennom å ha en oppdatert skogbruksplan kan du gjøre deg kjent med miljøverdier på din eiendom. Er det ikke skogbruksplan på eiendommen din, kan du kjøpe en miljøregistrering på eiendommen, før du skal gjøre tiltak.

Hogst

Dersom du ønsker å hogge egen skog sjøl og selge til industrien, må du i tillegg til å ha en skogbruksplan på eiendommen din også ha tatt et PEFC-kurs for å være sertifisert for levering av tømmer. I skogbruksplanen din finner du oversikt over produktivt areal, hvor mye volum du har i ulike bestand og teiger i skogen, i tillegg til at det er lagt inn forslag til hvor du kan hogge i skogen din. Om du ikke ønsker å hogge sjøl, så finnes det ulike entreprenører/tømmerkjøpere som kan kontaktes for å få utført slike oppdrag; Allskog, SB Skog eller Nortømmer.

Vernskog

Vernskogsgrensa i Oppdal og Rennebu er stort sett lagt etter høydekotene 600 - 740 m.o.h. - ca 100 m lavere enn skoggrensa, varierende etter terreng og vekstmuligheter. Grensa er først og fremst en aktsomhetsgrense for hogst.

Hovedregelen er at det er meldeplikt for all hogst unntatt hogst av bjørk dersom den foregår etter bestemte regler. For nærmere opplysninger om reglene, eller for å se hvor vernskogsgrensa går på kart, bes en kontakte kommunen, eller se kommunens hjemmeside.

Foryngelsesplikt

Idet du hogger i skogen så har du tatt på deg en lovpålagt foryngelsesplikt etterpå; du må innen 3 år etter hogst sørge for at det er satt i gang tiltak for å få opp en tilfredsstillende foryngelse. Dette kan skje ved at du planter ny skog, eller markbereder og legger til rette for naturlig foryngelse. Hvordan du tenker å få opp ny skog etter hogst, må planlegges før du hogger, ved at det for eksempel settes igjen frøtrær til naturlig foryngelse. Det er mulig og avtale med tømmerkjøperne at de tar seg av arbeidet for å legge til rette for å få opp ny skog etter hogst. Uansett om du gjør arbeidet sjøl, eller leier inn noen til å gjøre det, så kan du søke tilskudd om det etter at arbeidet er utført, og du kan bruke skogfond til å dekke resten av kostnaden. Søknad sendes inn via ditt skogfond – logg inn med BankID på www.skogfond.no.

Ungskogpleie

Når skogen har nådd 3-5 meters høyde, vil det ofte være behov for ungskogpleie. Ungskogpleien skal fristille et passende antall av de beste trærne av det best eigna treslaget. Etter ungskogpleie/lauvrydding bør det være fristilt ca. 200 trær pr. da. Uansett om du gjør arbeidet sjøl, eller leier inn noen til å gjøre det, så kan du søke tilskudd om det etter at arbeidet er utført, og du kan bruke skogfond til å dekke resten av kostnaden. Søknad sendes inn via ditt skogfond – logg inn med BankID på www.skogfond.no.

Skogfond

Alle skogeiere som selger tømmer, må sette av 4 – 40 % av brutto salgsverdi på eiendommens skogfondskonto. Alle skogeiere plikter å sette av midler ved alt salg av tømmer, ved og biobrensel i en fondsordning som er knyttet til eiendommen. Skogfondet kan blant annet brukes til skogkulturtiltak, miljøtiltak, skogbruks-planlegging, vedlikehold, nybygging og oppgradering av skogsveier m.m. Det er i dag svært gunstig skattemessig å benytte skogfond, da den delen av tømmerinntekten som avsettes til skogfond blir ikke tatt til inntekt og beskattet. Inntektsføring skjer når pengene tas ut igjen fra fondet, og da betaler du skatt av bare 15% av det du tar ut av skogfondet. For å sjekke hva du har på din skogfondskonto, og hva midlene kan brukes til, se skogfond.no

Tilskuddsordninger i skogbruket

Det er tre tilskuddsordninger i skogbruket

- **Tilskudd til nærings- og miljøtiltak i skogbruket** (f.eks. planting, markberedning og ungskogpleie) – søk etter at tiltaket er utført. Du finner veiledning og link til rett søknadsskjema på kommunenes hjemmeside.
- **Tilskudd til skogsvei og driftstilskudd** (f.eks. manuell hogst, eller lang terrengtransport) – søk før tiltak gjennomføres.
- **Tilskudd til skogbruksplanlegging med miljøregistreringer**. For å kunne søke om tilskudd til skogbruksplan må det være igangsatt et prosjekt med skogbruksplanlegging i kommunen i samarbeid med Statsforvalteren.

Formålet med tilskuddene er å stimulere til økt verdiskapning i skogbruket, samtidig skal miljøverdier knyttet til biologisk mangfold, landskap, friluftsliv og kulturminner i skogen bli ivaretatt og videreutviklet. Søknadene skal sendes til kommunen. For nærmere informasjon om søknadsfrist og søknadsskjema, se kommunens hjemmeside, eller ta kontakt med kommunen.

ERSTATNINGSORDNINGER

Det er flere erstatningsordninger som gjelder i landbruket; erstatning for naturskade, husdyr, plantesykdommer, avlingsvikt, rovvilt m.m. For mer informasjon om de ulike erstatningsordningene og søknadsskjemaer, se www.landbruksdirektoratet.no.

Rovvilterstatning og forebyggende tiltak

Statens naturoppsyn (SNO) har lokale rovviltkontakter over hele landet som bistår dyreeiere med dokumentasjon av rovviltskader på husdyr. Kontakt SNO lokalt på 72424945. Søknad om erstatning for bufe drept av fredet rovvilt behandles av Statsforvalteren i Trøndelag. Søknadsfristen er 1.november. Søknad leveres på <https://soknadssenter.miljodirektoratet.no/>

Det er de 8 regionale rovviltnemdene i Norge som har forvaltningsansvaret for rovvilt innenfor sin region. Oppdal og Rennebu hører til region 6 som omfatter Møre og Romsdal og Trøndelag. Rovviltnemda fordeler bl.a. midler til forebyggende og konfliktdempende tiltak i forhold til rovdyr/husdyr problematikk.

LAG OG ORGANISASJONER

Det er flere medlemsforeninger innen landbruket som blant annet gir juridiske råd og veiledning, gode forsikringsordninger og medlemsfordeler med hensyn til varer og tjenester. I tillegg arbeider de ulike faglagene med landbrukspolitiske spørsmål og deltar bl.a. i jordbruksforhandlingene. I begge kommunene finner du både **Bondelag, Bonde- og Småbrukarlag, Produsentlag (ku) og Sau og Geit**. I tillegg har vi **Bygdekvinnelaget** som er en møteplass for kvinner som ønsker å bidra til utvikling av levende lokalsamfunn. Sjekk Fellesmeldinga for landbruket for informasjon om ledere og telefonnummer til de ulike organisasjonene.

Bonde så klart!

Dette er et nettverk for nye og blivende bønder i Oppdal og Rennebu. Her arrangeres det mange sosiale treff med faglig og sosialt innhold for de som har overtatt, eller tenker på å overta en landbrukseiendom. Oppfordrer deg til å delta på det som skjer og delta i nettverket! Om du er på Facebook- meld deg inn i gruppa: *Bonde så klart!*

Norske landbrukstjenester (NLT)

Det opprinnelige navnet avløserlaga, er et andelslag av gårdbrukere og andre. Som gardbruker har du oftest rett på tilskudd for ferie og fritid, samt avløsning ved sykdom. Landbrukstjenester har ansvaret for landbruksvikarene og for ansettelse av avløserer. Når det gjelder deltidsavløserer kan medlemmene avtale dette direkte med avløseren og benytte timeliste med godkjent arbeidsavtale fra landbrukstjenester, eller du kan kontakte landbrukstjenester for å få hjelp til å skaffe avløser. www.nlt.no

Oppdal landbrukstjenester: Janne Gravem, tlf 960 13 669, <http://oppdal-avloserlag.no/>.

Rennebu landbrukstjenester: Kristin Kjerstad, tlf 72 42 77 22, <http://www.avloserlaget.no/>

Rennebu og Oppdal skogeierlag

Norges skogeierforbund er en sentral organisasjon som representerer rundt 30.000 skogeiere over hele Norge. Forbundet fungerer som en paraplyorganisasjon for fire regionale skogeiersamvirker. Det lokale skogeierlaget arbeider med lokal næringspolitikk, faglige arrangement og kompetanseheving.

Norsk Landbruksrådgivning (NLR)

Norsk Landbruksrådgivning Trøndelag har et av sine kontorer i Oppdal og ett i Meldal. Formålet med landbruksrådgivninga er å utføre forsøk, prøvetaking, registrering, økonomisk veiledning og driftsplanlegging mm. Landbruksrådgivninga er åpen for alle interesserte jordbrukere. De kan bistå i bl.a. gjødslingsplanlegging, jordprøver, plantevernspørsmål, valg av frøblandinger, arter og sorter, hjelp ved dyrkingsproblemer. I tillegg til rådgivere innen planteproduksjon har de egne rådgivere på økonomi, bygg, HMS og maskinteknikk. Se også <http://www.nlr.no/>.

NLR har kontorsted Oppdal, hvor følgende rådgivere sitter:

Jenny Kristin Heggvold, tlf 477 68 140, e-post: jenny.heggvold@nlr.no

Torhild Svisdal Mjøen, tlf 955 57 932, e-post: torhild.svisdal.mjoen@nlr.no

Beite- og sankelag

Rennebu kommune har 7 beitelag for sau og Oppdal kommune har 12 beitelag for sau og ett eget kalvesankingslag. Beitelaga samarbeider bl.a. om bruken av utmarksbeite, gjerdning, sankegarder, saltsteinsutkjøring og tilsyn. Det gjøres mye godt arbeid i laga, og gjennom ordninga Organisert beitebruk har det blitt gitt tilskudd til bl.a. sanke- og sorteringsanlegg. I tillegg mottar beitelaga driftstilskudd gjennom RMP-ordninga hos Statsforvalteren.

Oppdal Bygdeallmenning

En bygdeallmenning er et område hvor eiendomsretten tilligger minst halvparten av de jordbrukseiendommer som fra gammel tid har bruksrett i allmenningen. Oppdal Bygdeallmenning er med sine 1161 km² en av landets største bygdeallmenninger. Nesten alt areal ligger ovenfor skoggrensa. Oppdal bygdeallmenning har 3 ansatte. De kan nås på tlf. 72 42 02 77. Se også www.oppdalbygdeallmenning.no for mer informasjon. Det er også andre, mindre grunneiersammenslutninger i begge kommuner.

Slakteri, TINE, TYR, GENO og Felleskjøpet og Norgesfôr

Både Nortura og private slakterier tar imot storfe og småfe til slakt. Er du ny gårdbruker må du ha leverandørnummer. Ta kontakt med slakteriet for å få dette.

Nærmeste slakteri er Slakthuset Eidsmo-Dullum, som slakter småfe i Oppdal og storfe på Kvål. <https://slakthuset.no>

Nortura sitt slakteri ligger i Malvik. www.nortura.no.

TINE Rådgivnings og medlemstjenester tilbyr bl.a. lån til kjøp av melkekvoter og som navnet tilsier– diverse rådgivningstjenester. Gjennom TINE sine nettsider kan du også rapportere opplysninger til kukontrollen. Se www.medlem.tine.no. Både Rennebu og Oppdal har et produsentlag som driver informasjon gjennom fagmøter og Ku-kafé. I tillegg har vi TYR, hvor det er egen avdeling i Trøndelag – for ammeku/storfe-kjøttprodusenter. GENO driver avl og utvikling av NRF-kua.

På innkjøpssiden er Felleskjøpet samvirkeorganisasjonen. Det finnes også mange flere, det er

17 bondeide samvirkebedrifter som er organisert i Norsk Landbrukssamvirke, bl.a. Norgesfor.

HMS og kvalitetssystem (KSL) i landbruket

Norsk Landbruksrådgiving har et HMS-tilbud i samarbeid med lokal bedriftshelsetjeneste. Dette er et helsefremmende tilbud til alle i landbruket. Bedriftshelsetjenesten har i de fleste tilfeller også HMS-rådgivere for landbruk i tillegg til vanlig helsepersonell. De gir råd og veiledning om helse, miljø og sikkerhet på gården. Alle som arbeider i landbruket kan tegne en HMS-avtale hos Norsk landbruksrådgiving: <http://www.nlr.no/>.

Kvalitetssystem i landbruket (KSL) er et tiltak for å sikre kvaliteten på norsk mat og er et styringsverktøy for å bedre driften og arbeidsmiljøet på hver enkelt gård. Det er bonden sitt eget ansvar å innføre KSL på gården. Varemottak, faglag, norsk landbruksrådgiving og KSL-sekretariatet (Matmerk) kan bistå i arbeidet.

Lokalmatproduksjon:

Oppdal og Rennebu har mange dyktige lokalmatprodusenter. Pr. 2025 er det hele 16 gardsmatutsalgs i våre to kommuner, der Smak & behag i Oppdal sentrum er den største.

Fjellmandel Oppdal er en sammenslutning av 10 lokale potetprodusenter. Se facebook: *Fjellmandel Oppdal*.

Smak av Fjell- 7 produsenter og 3 spisesteder har samlet seg under paraplyen Smak av fjell, for felles markedsføring av lokale produkter, samt sosialt og faglig fellesskap. Se www.oppdalsmakavfjell.no.

Rekeringen – utsalgssted på Felleskjøpet en gang i måneden for lokalmat. Se facebook: *REKO- ringen Oppdal*.

Nasjonalparken Næringshage

Nasjonalparken Næringshage er en lett tilgjengelig partner for næringslivet i Oppdal og Rennebu. Vårt mål er å bidra til, og legge til rette for, vekst og utvikling i regionen. Vi jobber aktivt i bedrifter med utvikling og bistår med nettverk, kompetanse og finansiering. Vi tilbyr også 4 timer gratis rådgiving for deg som ønsker å starte egen bedrift.

Regnskap

Du kan føre regnskapet selv, eller bruke en regnskapsfører. Når en er ny i bondeyrket kan det være lønnsomt i starten å få hjelp av noen som kan dette arbeidet. I begge kommunene er det flere regnskapskontor som tar på seg slike oppdrag. Samtidig anbefaler vi deg å også ha god oversikt over økonomien på gården. Bruk rådgivere for å vurdere gardens ressurser og se hvilken produksjon det er lønnsomhet i, og ha god innsikt i om det er bærekraftig å starte utbygging eller endring i produksjonen.